

УДК 027.7:021.2:[001.816:174]

Тур Оксана

к. філол. н., доцент кафедри українознавства, культури та документознавства, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава

Гаращенко Лілія

к. філол. н., доцент кафедри українознавства, культури та документознавства, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава

Вініченко Аліна

провідний бібліотекар Науково-технічної бібліотеки, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава

**АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У НАУКОВІЙ
КОМУНІКАЦІЇ МАЙБУТНІХ ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ:
РОЛЬ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ**

Розглянуто академічну доброчесність як важливий критерій наукової комунікації студентів-документознавців; висвітлено роль університетської бібліотеки в сприянні академічної доброчесності студентів, схарактеризовані основні складники академічної недоброчесності, особливу увагу приділено висвітленню такого явища як плагіат, а також напрямом роботи бібліотеки закладу вищої освіти з популяризації ідей академічної доброчесності.

Ключові слова: академічна доброчесність, бібліотеки закладів вищої освіти, майбутні фахівці з документознавства та інформаційної діяльності

Загальновідомо, що показником статусу навчального закладу є його бібліотека, адже бібліотечний фонд можна порівняти із золотим запасом – це унікальний скарб, культура, наука, традиції. Бібліотека є фундаментом закладу вищої освіти: рівнем його матеріального достатку, можливостей навчально-методичного забезпечення, обов'язкова умова акредитації спеціальностей тощо [1, с. 171].

Найважливіше завдання бібліотек сучасних вишів – забезпечення студентів вільним і необмеженим доступом до інформації у різних її формах, що вкрай важливо для організації навчально-виховної та науково-дослідної роботи майбутніх фахівців, у тому числі з документознавства та інформаційної діяльності. Створення майбутніми документознавцями різноманітних проектів, презентацій, написання і захист курсових робіт тощо є невід’ємним складником їхньої професійно-комунікативної підготовки, якість якої визначає їхню конкурентоздатність на сучасному ринку праці.

Разом з тим, не менш важливим завданням діяльності бібліотек закладів вищої освіти сьогодні є розповсюдження правил академічної доброчесності (сукупності етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження науково-творчої діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових чи творчих досягнень), а також організація та проведення кампаній щодо попередження проявів недобросовісних запозичень.

Академічна доброчесність означає, що в процесі навчання чи досліджень студент керується передусім принципами чесності, чесною праці та навчання, поважає здобутки науковців, викладачів, інших студентів та усвідомлює культуру поведінки в академічному середовищі. Варто зазначити, що студент зазвичай не отримує чітких порад щодо того, якими саме принципами він має керуватися під час написання науково-дослідної роботи чи інших самостійних завдань. Тому проблема плагіату, яка тривалий час не вважалася проблемою і не обговорювалася відкрито, набула значних масштабів, що призвело до розмивання меж і невизначеності стосовно того, що є нормою, а що – порушенням академічної доброчесності [2, с. 7].

Слово *plagium* (букв. викрадення) у римському праві означало злочинний продаж вільної людини у рабство, за що злочинець (*plagiaries*) ніс суворе покарання. У Законі України «Про вищу освіту» (п. 6, ст. 69) слово «плагіат» визначається як оприлюднення (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження та / або відтворення опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання [3]. Різновидами плагіату є: згадування джерела без посилань, спи-

сування письмових робіт інших студентів, копіювання чужої наукової роботи та привласнення результатів праці, поєднання власного та запозиченого тексту без цитування джерел, неадекватне перефразування, мозаїчний плагіат (компіляція декількох джерел та перефразування окремих слів, що унеможливорює розуміння, де закінчується одне джерело, де починається інше, де коментар автора), дослівний плагіат, відсутність посилань на прямі цитати.

Для студентів – майбутніх фахівців, у тому числі з документознавства та інформаційної діяльності, плагіат становить суттєву загрозу з огляду на те, що він уповільнює і навіть гальмує розвиток креативного мислення, й творчих здібностей молодого людини, спотворює реальну картину знань, унеможливорює формування комунікативної компетентності (вільно висловлювати власні думки, відстоювати свою позицію, переконувати опонента, схиляючи його на свій бік, чітко відповідати на поставлені запитання, орієнтуватися в ситуації тощо), ускладнює процес оцінювання результатів викладачем, призводить до виникнення недобросовісної конкуренції у студентському середовищі.

Крім плагіату, до академічної недоброчесності Н. Якуніна, Н. Чинюк, А. Руденко відносять: фабрикацію (фальсифікацію результатів досліджень, посилань у власних публікаціях, будь-яких інших даних, у тому числі статистичних, що стосуються освітнього процесу та наукових досліджень); обман (надання завідомо неправдивої інформації стосовно власної освітньої, наукової чи творчої діяльності); хабарництво (надання чи отримання учасником освітнього процесу або пропозиція щодо надання чи отримання коштів, майна чи послуг матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної вигоди) [4, с.5].

Сьогодні науково-технічна бібліотека Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка проводить ґрунтовну роботу серед майбутніх фахівців, у тому числі з документознавства та інформаційної діяльності, з популяризації ідей академічної доброчесності, яка виявляється у підготовці й проведенні таких заходів, як: *лекції з інформаційної культури* (наприклад: «Суть і фундаментальні цінності академічної доброчесності», «Академічна чесність як основа сталого розвитку університету», «Відкритий доступ як засіб сприяння академічній доброчесності» та ін.), *практичні заняття* (наприклад: «Акаде-

мічна доброчесність проти корупції: відповідальність студента, викладача, адміністрації навчального закладу, громадськості», «Методика навчання користувачів бібліотеки основам академічної доброчесності», «Текстові запозичення, оформлення цитувань і посилань в наукових роботах» та ін.), *круглі столи* (наприклад: «Бібліотека та наукові комунікації», «Концепція академічної доброчесності: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення»), *методологічні семінари* (наприклад: «Формування академічної доброчесності та механізмів запобігання їй протидії плагіату в наукових роботах студентів», «Механізми розроблення та запровадження Кодексів честі: кроки до зміни академічної культури в університетах»), *тренінги* («Впровадження академічної доброчесності в Україні», «Формування інформаційної культури студентів» тощо), *виставки-презентації* відповідної літератури, *просвітницько-виховні заходи* (наприклад: «Як не загубитися в сучасному науковому світі», «Національні та міжнародні бібліографічні бази даних: особливості пошуку релевантної інформації», «Самоархівування як запорука наукової репутації дослідника» та ін.), *проведення анкетувань, тестувань, опитувань* щодо проблем доброчесності в освітньому процесі закладу вищої освіти («Ставлення студентів до плагіату і шляхи запобігання»), *індивідуальні й групові консультації* щодо ефективного інформаційного пошуку надійних, достовірних джерел інформації про результати наукової (навчальної, творчої) діяльності, правил наукового цитування, використання міжнародних стилів бібліографічних посилань і перевірки наукових текстів на плагіат; *діалогові форми роботи щодо* роз'яснення необхідності дотримання норм законодавства про авторське право; *розроблення спільних заходів з кафедрами, організація роботи з академічними групами* студентів та групами студентів за інтересами, *розроблення методичної бази для підвищення правової та інформаційної грамотності, боротьба з академічним плагіатом, списуванням, хабарництвом* тощо.

Під час спілкування зі студентською молоддю Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка працівники науково-технічної бібліотеки зазначеного навчального закладу особливу увагу звертають на роз'яснення їм основних ознак плагіату у процесі наукової комунікації (написанні рефератів, курсових та магістерських робіт, створенні проектів тощо), зокрема це

такі: 1) робота написана складною мовою; 2) робота перевантажена професійною термінологією, що виходить за рівень знань студентів; 3) дослідження характеризується стилістичною неоднорідністю; 4) робота не відповідає вимогам викладача, поставленому ним завданню; 5) занадто довгий перелік посилань на неофіційні інтернет-ресурси та інше, а також на те, що не вважається в науковій комунікації плагіатом: загальновідомі знання й факти, ідіоми, прес-інформація, анонімний твір, широко розповсюджені ідеї, перефразування своїми словами фрази при перекладі, твори народної творчості (фольклор), розклади та аналогічні бази даних, офіційні документи, грошові знаки, державні символи України [2, с. 36–41].

Звісно, що самі працівники науково-технічної бібліотеки імені Юрія Кондратюка під час організаційно-виховної роботи із популяризації серед студентської молоді академічної доброчесності значну увагу приділяють використанню достовірних і авторитетних джерел інформації, дотриманню норм авторського права, точності запозичень і цитувань, правилам оформлення бібліографічних посилань тощо.

Отже, дотримання академічної доброчесності, формування культури чесного навчання є важливою умовою наукової комунікації майбутніх спеціалістів сфери документознавства та інформаційної діяльності, а також необхідним у їх фаховій підготовці, адже безпосередньо впливають на рівень і якість професійних знань та, що також є важливим показником професіоналізму, на розвиток комунікативної компетентності, зокрема умінь критично мислити, аналітично сприймати інформацію, логічно викладати й адекватно відстоювати власну думку, ефективно вести переговори, розв'язувати складні комунікативні проблеми в нестандартних ситуаціях, справедливо вирішувати конфлікти, толерантно взаємодіяти з представниками різних культур тощо.

Список використаних джерел

1. Курило Н. Сучасна бібліотека освітнього закладу очима студентів // Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми і перспективи : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (23 листопада 2016 р.). Полтава : ПолтНТУ, 2016. 171–175.
2. Довідник з академічної доброчесності для школярів / за заг. ред. О. Гужви. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. 64 с.

3. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556 – VII // Офіційний вісник України. 2014. № 63. С. 7–90.

4. Основи формування культури академічної доброчесності в бібліотеці : інформаційний огляд / авт.-уклад. : Н.В.Якуніна, А. А.Чинюк, Я.В.Руденко. Київ : УБА, 2016. 41 с.

Oksana Turn, Lily Garashchenko & Alina Vinichenko

Academic honesty is in scientific communication of future: role of library of university

Summary: Academic respectability as important criterion of scientific communication of future specialists on scientific discipline of documentation and informative activity; the role of university library is reflected in the assistance of academic respectability of students, the basic constituents of academic unrespectability are presented, the special attention is spared to illumination of such phenomenon as plagiarism, and also to work of library of establishment of higher education assignments from popularization of ideas of academic respectability.

Keywords: *academic respectability, libraries of establishments of higher education, future specialists on scientific discipline of documentation and informative activity*